

KÖZOKTATÁS

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR PEDAGÓGUSSZÖVETSÉG LAPJA

XIX. ÉVFOLYAM, 2014/3–4. SZÁM

Beiskolázási helyzetkép:
Az elsősök jelentik
a jövőt

(3–4. oldal)

Elhunyt Gönczy Sándor

(8. oldal)

Néhány gondolat az
ukrajnai és a kárpátaljai
oktatás színvonaláról,
szám adatok alapján

(9–10. oldal)

Badaló:
a büszke gvadányisok

(15–16. oldal)

Népszokásaink,
naptári ünnepeink,
s a bennük rejlő
oktató-nevelő potenciál

(29–30. oldal)

„Semmi ből egy új, más
világot teremttem”

(38–40. oldal)

ANAGY HÁBORÚ, ÉS AMI MÖGÖTTE VOLT

Fejezetek a hátország történetéből

(33–35. oldal)

Néhány gondolat az ukrainai és a kárpátaljai oktatás színvonaláról, szám adatok alapján

1. Az oktatásról mindenkinek van véleménye, hisz – ha más-ként nem, egykori iskolásként, gyermekét iskolázató szülőként – van tapasztalatunk az intézményes oktatásról. Ez a vélemény eléggé egybehangzó: szülők, pedagógusok, oktatási szakértők, de még politikusok is egyre-másra panaszkodnak, hogy folyamatosan csökken az iskolai oktatás színvonala! Ideje hát szembenéznünk a kérdéssel: milyen színvonalú az oktatás Ukrajnában, Kárpátalján?

A kisebbségi oktatás kapcsán egyébként is fontos felvetnünk a magyar nyelvű képzés hitelességének, színvonalának problémáját. Hiába őrizzük meg és fejlesztjük teljessé ugyanis a magyar nyelvű oktatási rendszert, ha az ott szerzett tudás nem versenyképes, ha az oktatás alacsony színvonalú. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy az iskolát választó szülőknek a „magyar nyelvű vagy minőségi oktatás” dilemmájával kelljen szembenéznie. Fontos feladat, hogy a *vagy* kötőszó helyén az *és* álljon.

2. Az oktatás minőségének kérdése azonban mérések és reális egybevetések nélkül nehezen értékelhető (Papp 2010). Az Ukrajnában a felsőoktatásba jelentkezők számára 2008-tól kötelezővé tett úgynevezett független tesztelés (azaz a tesztközpontokban tett felvételi vizsga) ad némi támpontot ahhoz, hogy meghatározzuk, hol tart a kárpátaljai magyar nyelvű oktatás az országos átlaghoz képest. Orosz Ildikó a 2008-as tesztelés eredményeit elemezve arra a következtetésre jutott, hogy a legtöbb választható tantárgyból a magyar tannyelvű iskolákban érettségizettek elérik vagy némileg meghaladják a kárpátaljai ukrán tannyelvű iskolákban érettségizettek szintjét. Például matematikából, biológiából, fizikából jobb teljesítményt nyújtottak ukrán iskolákban érettségizett kortársaikhoz képest. A magyarul oktató líceumokban, gimnáziumokban végzetek teljesítménye a szaktárgyakból jobb volt, mint az általános középiskolákban érettségizetteké (Orosz és mtsai 2012: 150–164). Ez azonban természetesnek tekinthető, mert a líceumokba és a gimnáziumokba előzetes kiválasztás után, felvételi rendszer alapján kerülnek a diákok, és egyébként is motiváltabbak, mint a hagyományos középiskolákban tanulók zöme. A magyar tannyelvű líceumok és gimnáziumok diákjai átlagban jobb teljesítményt nyújtottak, mint a hasonló típusú ukrán nyelven oktató intézmények végzősei. Kevesebb volt a nem teljesítők aránya, de kevesebben értek el 10–12-es osztályzatot is (Orosz és mtsai 2012: 150–164).

Kirívóan rosszak voltak ugyanakkor a magyar tannyelvű iskolák végzőseinek mutatói a valamennyi felsőoktatásba jelentkező számára kötelező ukrán nyelv és irodalom központi vizsgán. Miközben 2008-ban országos átlagban 8% bukott el az ukrán emelt szintű érettségien¹, a magyar tannyelvű iskolák végzősei között ez az arány csaknem 30% volt.² 2009-ben országos átlagban a felsőoktatásba igyekvő vizsgázók 9%-a nem ért el legalább 124 pontot az ukrán nyelv és irodalom vizsgán, Kárpátalján viszont 15%. A magyar tannyelvű iskolák 2009. évi végzőseinek 28%-a (535 fő) szerette volna a felsőoktatásban folytatni a tanulmányait és futott neki a minden szakra, szakirányra körtelező ukrán nyelv és iro-

dalom tesztnek. 44%-uk azonban elbukott ezen a vizsgán, és nem tanulhatott tovább.³

Az egységes szempontok szerint megszervezett érettségi/felvételi vizsgák eredményeinek elemzése arra is alkalmas, hogy a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák helyét meghatározza az ukrain iskolarendszeren belül. Ám arra nem használhatók ezek a mutatók, hogy általános képet kapjunk az ukrainai közoktatás színvonaláról. Az ukrán közoktatás átlagos színvonaláról mégis kaphatunk némi információt, ha figyelembe vesszük, hogy 2009-ben és 2010-ben a központi teszteken ukrán nyelvből és irodalomból érték el a legmagasabb átlagpontszámot a felvételizők: a maximális 200 pontból 2009-ben átlagosan 148,33 pontot szereztek, 2010-ben pedig 152,81-et. Fizikából voltak viszont a legalacsonyabbak az átlageredmények: 2009-ben 113,49, 2010-ben ennél némileg jobb, 117,37 pontos átlagot értek el a felsőoktatásba igyekvők.⁴ Ezek az eredmények akár jónak is mondhatók volnának (hiszen 2010-ben ukránból a maximum pontszám 76,41%-át, fizikából pedig 58,69%-át érték el az emelt szinten maturálók), ha nem tudnánk, hogy a fent közölt eredmények valójában hazug statisztika mutatói. A maximálisan megszerezhető 200 pontból ugyanis 100 pontot már akkor megkap a vizsgázó, ha kitölti a vizsga regisztrációs lapját. Vagyis ukrán nyelvből és irodalomból a valójában csupán 100 pontos rendszerben mindössze 52,81 pontot, fizikából pedig csak 17,37 pontot értek el átlagosan azok az érettségizők, akik a felsőoktatásban szeretnék folytatni a tanulmányaikat.⁵

3. A fenti adatokból az ukrainai közoktatás alacsony színvonalára következtethetünk. De az országos átlaghoz képest hol állnak vajon a kárpátaljai iskolák? S a régió intézményei között milyen helyet foglalnak el a magyar nyelven oktató intézmények? Ha ezekre a kérdésekre nem is tudunk egyértelmű válaszokat adni, némi fogódzót kaphatunk, ha megvizsgáljuk a tesztközpont központi honlapján a 2012., 2013. és 2014. évi független tesztelés országos és regionális eredményeit (1. táblázat).

Az 1. táblázat összefoglaló adatai alapján nincs sok okunk az ujjongásra. Ha azoknak a tanulóknak az arányát vesszük figye-

1. táblázat. A továbbtanuláshoz minimálisan szükséges 124 pontot el nem érők aránya országos átlagban és Kárpátalján a 2012., 2013. és 2014. évi független tesztelés eredményei alapján (Forrás: a <http://testportal.gov.ua/reports/> honlapon közzétett éves beszámoló)

Tantárgy	2012		2013		2014	
	Nem érte el a minimálisan szükséges 124 pontot (%-ban)					
	Országosan	Kárpátalján	Országosan	Kárpátalján	Országosan	Kárpátalján
ukrán nyelv és irodalom	9,21	16,07	9,12	14,32	9,04	13,75
Ukrajna története	9,17	11,80	8,22	10,42	3,60	4,63
matematika	8,95	14,55	7,42	9,66	6,69	7,90
egyetemes történelem	9,51	12,28	9,26	10,63	8,16	7,41
fizika	9,11	9,61	8,18	7,49	6,07	5,53
kémia	8,18	9,15	10,27	13,00	8,89	8,49
biológia	7,71	9,20	9,04	12,67	9,09	12,47
földrajz	8,67	13,30	9,73	13,20	9,89	13,66
angol nyelv	8,65	15,32	8,68	9,65	8,86	10,51
francia nyelv	10,14	36,36	3,42	12,50	6,08	13,16
német nyelv	7,53	16,13	7,89	15,00	8,17	8,41
orosz nyelv	9,60	15,00	8,98	14,29	9,07	18,99
világirodalom	–	–	8,54	8,40	8,71	9,59

lembe, akik nem érték el a továbbtanuláshoz minimálisan előírt 124 pontos határt, akkor azt láthatjuk, hogy 2012-ben a Kárpátalja oktatási intézményeiben végzett fiatalok minden tantárgyból lényegesen rosszabbul teljesítettek, mint az országos átlag. Különösen kirívó a kárpátaljaiak leszakadása francia, német, angol, orosz és ukrán nyelvből. Egy évvel később némiképp jobbák vidékünk iskoláinak eredményei, hiszen fizikából és világirodalomból valamivel az országos átlagnál kevesebben buktak el a kárpátaljai érettségizők. A nyelvekből tett vizsgák eredményei azonban ebben az évben is jelentősen gyengébbek, mint az ukrainai átlag. A 2014-es adatokat pedig akár előrelépésként is értékelhetnénk, ha mindenképp optimistán akarnánk látni az eredményeket. A legutóbbi tesztelés során ugyanis már három tantárgyból sikerült az országos átlagnál kevesebb bukást produkálniuk a kárpátaljaiaknak: egyetemes történelemből, fizikából és kémiából. Orosz és francia nyelvből, illetve ukrán nyelv és irodalomból azonban továbbra is jelentősen le vagyunk maradva az ukrainai átlagtól, és az említett három kivételtől eltekintve a többi tantárgyból is az átlag alatt szerepeltek a kárpátaljaiak.

A magyar tannyelvű középiskolák végzőseinek mutatóit sajnos nem közlik külön az oktatási hatóságok, így azt nem tudjuk megvizsgálni, hogyan teljesítettek ezek a gyerekek a kárpátaljai, illetve az ukrainai átlaghoz mérten. Azt azonban ki tudjuk számítani a nyilvánosságra hozott adatok alapján, hogy tantárgyanként hányan kértek magyar nyelvű feladatlapot (2. táblázat).

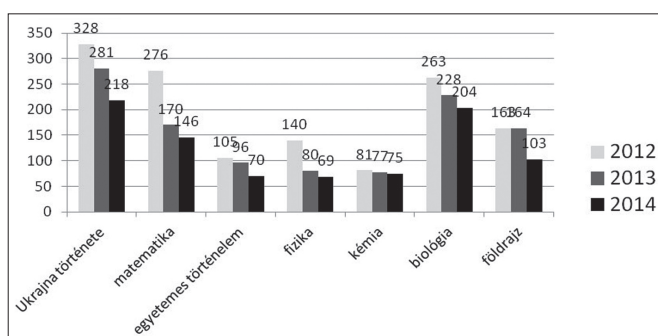
2. táblázat. A tesztelésen részt vettek közül magyar nyelvű tesztlapot kérők száma és aránya Kárpátalján 2012-ben, 2013-ban és 2014-ben

Tantárgy	2012		2013		2014	
	fő	%	Fő	%	fő	%
Ukrajna története	328	6,57	281	6,71	218	5,98
matematika	276	7,73	170	5,38	146	5,29
egyetemes történelem	105	36,84	96	30,00	70	23,57
fizika	140	12,51	80	8,10	69	7,06
kémia	81	7,44	77	6,54	75	6,31
biológia	263	8,83	228	8,30	204	7,73
földrajz	163	6,14	164	7,84	103	6,39

Arányaiban messze a legtöbben egyetemes történelemből ragaszkodtak a magyar nyelvű feladatlapokhoz. A többi tárgyból jóval kevesebben választották a magyar nyelvű megmértetést. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy évről évre csökken azoknak az abszolút száma, akik magyar nyelvű tesztfeladatot töltenek ki (1. ábra).

4. Az oktatás színvonalával kapcsolatos annak a problémának az alaposabb elemzése és kezelése is, mely az egyes iskolatípusokban folyó oktatás minőségével kapcsolatos. Kutatásaink

1. ábra. A független tesztelésen magyar nyelvű tesztet kérők abszolút száma 2012–2014-ben

eredményei egyértelműen rávilágítanak ugyanis arra, hogy a nyelvi nevelés területén jelentős különbségek vannak az úgynevezett tehetséggondozó intézmények (gimnáziumok, egyházi líceumok), a városi hagyományos középiskolák, illetőleg a falusi középiskolák között (Beregszászi–Csernicskó 2004a, 2004b). Az iskolatípusok közötti hasonló különbségek sejtlenek a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) tantárgyi vetéledzőinek iskolák szerinti eredményeit összesítő mutatókból is, s nyilván az iskolatípusok eredményei közötti jelentős eltérések indokolják, hogy a KMPSZ egy ideje külön kategóriában versenyztetni tanulmányi vetéledzőin a gimnáziumok és líceumok, illetve a hagyományos középiskolák növendékeit. Ha azokat a mutatókat elemeznénk, melyek azt foglalják össze, mely iskolákból hányan jelentkeztek 2008 óta az úgynevezett független tesztelésre, illetve hányan tették le sikerrel ezeket a vizsgákat, vagy hogy a különböző intézményekből milyen sikeresen felvételiztek a végzősök magyarországi egyetemekre, főiskolákra, az iskolatípusok közötti számottevő eltérések minden bizonnyal ez esetben is kirajzolódna. Miközben egyik oldalról pozitívan kell értékelnünk, hogy a gimnáziumok és líceumok diákjai sikeresen veszik a felvételi jelentette akadályokat, meg kell jegyeznünk: hosszú távon nem lehet olyan iskolarendszert fenntartani, ahol csupán az, hogy melyik középiskolát választja az szülő gyermekének, egyben kijelöli továbbtanulási esélyeit is.

5. Az oktatás hatékonysága, színvonala olyan kérdés, amellyel mindenképp foglalkoznunk kell. Az összevethető adatokból sajnos az tűnik ki, hogy a kárpátaljai iskolák átlaga az egyébként is nagyon alacsony színvonalú ukrainai képzési szint átlaga alatt van. Csak bízhatunk abban, hogy a magyar tannyelvű iskolák lényegesen jobbák, ám sajnos kevés okunk van azt feltételezni, hogy a régió magyar tannyelvű iskoláiban folyó oktatás minősége messze felülmúlja az ukrainai közoktatás színvonalát. Alapvető érdekünk a kárpátaljai magyar iskolákban folyó oktatás valós adatokon nyugvó, átfogó elemzése. A kutatási adatok alapján olyan programok dolgozhatók ki, amelyek révén javítható az oktatómunka hatékonysága, növelhető az oktatás színvonala, eredményessége. Ez mindannyiunk érdeke.

Dr. Csernicskó István PhD

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Hodinka Antal Intézet*

JEGYZETEK

¹ Lásd: <http://www.testportal.gov.ua>

² Lásd: *Kárpátalja* című hetilap, 2008. június 6., 5. o.

³ Lásd: *Kárpátalja* című hetilap, 2009. július 24., 13. o.

⁴ *Урядовий Кур'єр* 2010. július 7.

⁵ *Урядовий Кур'єр* 2010. július 7.

IRODALOM

Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2004a. Egy új iskolatípus mint társadalmi és nyelvi strukturáló tényező? *Magyar Nyelv* C/2: 195–203.

Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2004b. ...itt mennyit ér a szó? *Írások a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Ungvár: PoliPrint.

Orosz Ildikó – Csernicskó István – Ambrus Pál – Kristofóri Olga 2012. *A kárpátaljai magyar nyelvű/nyelvi oktatás stratégiai kérdései*. In: Orosz Ildikó: *Két évtized távlatából*, 67–242. Ungvár: PoliPrint.

Papp Z. Attila 2010. A kárpátaljai magyar nyelvű oktatás rendszere és néhány aktuális kihívása 2009-ben. In: Fedinec Csilla és Mikola Vehes főszerk. *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra*, 480–498. Budapest: Argumentum–MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet.

Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів у 2012 р. Київ: Український центр оцінювання якості освіти, 2012.

Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів у 2013 р. Київ: Український центр оцінювання якості освіти, 2013.

Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів у 2014 році. Том 1. Київ: Український центр оцінювання якості освіти, 2014.

TARTALOM

Krónika	2
Beiskolázási helyzetkép: Az elsősök jelentik a jövőt (Részletek Orosz Ildikónak, a KMP SZ elnökének a kárpátaljai magyar iskolák központi tanévnyitó ünnepségén elhangzott előadásából)	3
Szakképzés felsőfokon (Interjú Soós Katalinnal, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola magyar tannyelvű szakképző intézetének igazgatójával)	5
Megváltozott a felvételik rendszere (Interjú Rácz Bélával, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektorhelyettesével)	7
Elhunyt Gönczy Sándor	8
<i>Cserniczkó István</i> Néhány gondolat az ukrainai és a kárpátaljai oktatás színvonaláról, számadatok alapján	9
<i>Pallay Katalin</i> A 2014. évi külső független tesztelés eredményei Beregszászban	11
Badaló: a büszke gvadányisok (Iskolai vizit rovatunkban a Badalói Gvadányi József Általános Iskolát mutatjuk be)	15
<i>Séra Magdolna</i> Iskolai tannyelvválasztás Szlovákiában és Kárpátalján ..	17
<i>Husztli Ilona</i> A kárpátaljai nyelvpedagógia fejlődése az elmúlt tíz évben ..	21
<i>Bodnár Alexandra</i> A szocialista realizmus hatása a kárpátaljai magyarság kulturális életére a sztálini és hrucsovi érában (1945–1964) ...	24
<i>Jancsi Szabina</i> A Forrás Irodalmi Stúdió mint a kárpátaljai magyar polgárjogi mozgalom elindítója	27
<i>Kész Margit</i> Népszokásaink, naptári ünnepeink, s a bennük rejlő oktató-nevelő potenciál	29
<i>Gál Adél</i> Salánki archaikus imádságok	31
<i>Braun László</i> A nagy háború, és ami mögötte volt (Fejezetek a háttérország történetéből)	33
<i>Iván Irén</i> Beregszász az első világháború árnyékában	36
„Semmiből egy új, más világot teremtettem” (Benedek Imrével, az Aknaszlatinai Bolyai János Középfőiskola igazgatójával, a Kárpátaljai Magyar Pedagógus-szövetség alelnökével Gál Adél beszélgetett)	38
<i>Pallay Dezső</i> A Geócze Zoárd Matematikaverseny feladatai	41
Kitüntették Kántor Józsefet	43
Nyári táborok: Beszámoló a KMP SZ természetismereti és természetvédelmi, anyanyelvi és matematikátáborairól ..	44
Jeles napok	46
A Kárpátaljai Magyar Pedagógus-szövetség 2014–2015. évi eseménynaptára	47

November 20-án a Rákóczi-főiskola szeptemberben megnyílt Felsőfokú Szakképzési Intézetének hallgatói verses-zenés összeállítással emlékeztek a „málenyikij robot” áldozataira

KÖZOKTATÁS

A Kárpátaljai Magyar Pedagógus-szövetség lapja

Főszerkesztő: Kacsur Gusztáv

A szerkesztőbizottság: Orosz Ildikó (elnök),
Benedek Imre, Kész Barnabás, Nagy Sándor,
Nagy-Dajka Emőke, Szántó Edit

Tördelőszerkesztő: Fábrián Zoltán

Olasz szerkesztő: Riskó Márta

Kiadja a KMP SZ megbízásából
a Kálvin Nyomda (90202 Beregszász, Kossuth tér 4.)

Felelős kiadó: Orosz Ildikó

Lapengedély száma: 3T N 5, **Példányszám:** 1500

Levelezési cím: 90202 Beregszász,

O. Kobiljanszka u. 17. Tel.: (8-2-41)-2-37-47

web: www.kmpsz.uz.ua **e-mail:** info@kmpsz.uz.ua

Megjelenik

a BETHLEN GÁBOR ALAP TÁMOGATÁSÁVAL

A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban megjelenő szerzői véleményekkel. A publikációkban közölt tényekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, visszaküldésüket nem vállaljuk.